Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық Университеті

Д 2. Балалар мен жасөспірімдердің девиантты мінез-құлқы психологиялық және педагогикалық мәселе ретінде.

Орындаған: Биялиева Г.Н.
Тексерген: Мурзагулова М.Д.

Жоспары:

1.Кіріспе

2.Негізгі бөлім

1. Жасөспірімдік кезеңнің ерекшеліктері.

2.Девиантты мінез-құлықты балалардың пайда болуының әлеуметтік- педагогикалық себептері.

Қорытынды

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

Кіріспе

Біз XXI ғасырда ғылыми-техникалық үдеріс пен ақпараттандыру ғасырында өмір сүріп отырмыз. Адамзат өзінің дамуында көп ілгері жылжыды. Елімізде саяси-әлеуметтік және экономикалық ахуалдың өзгеруі халықтың әлеуметтік қалыптасуының бұзылуына әкеп соқтырады. Девиантты мінез-құлық мәселесі қазіргі таңда тек психолог мамандардың ғана емес, сонымен қатар әлеуметтанушы, педагог, әлеуметтік педагог құқықтанушылардың да назарын өзіне аударып отыр. Әсіресе девиантты мінез-құлықтың жасөспірімдер арасында кең таралуы ойландыратын мәселелердің бірі. Себебі бұл кезең адамның тез өсуімен, жасөспірімнің психофизиологиялық ерекшеліктеріне әсер ететін жыныстық жетілу үдерісіндегі ағзаның қалыптасуымен сипатталады. Психологиялық және тұлғалық сапалардың қалыптасу негізін қарым-қатынастың әртүрлі оқу, өндірістік, шығармашылық, сабақтық тағы басқа кезеңдерінде құрастырады. Бұл жаста ерекшеліктің көріністері, өзіндік сананың дамуы және өзіндік бағалау, өзінің тұлғасына, өзінің мүмкіндіктері мен қабілеттеріне деген қызығушылық қалыптасады.

Лев Семёнович Выготский
жасөспірім жастағы кезеңде **(14-18) екі үлкен өзгеріс** болады.
ол ағзадағы жыныстық жетілу және өзінің «Мен» мәдениетінің ашылуы, тұлғасының және дүниетанымының қалыптасуы деп көрсетеді.

Эдуард Шпрангер (1882—1963)

мәдени-психологиялық тұжырымдамасында жасөспірімдік кезеңді мәдени өсу деп анықтайды. Бұл кезеңдегі дағдарыстың болу мазмұны балалық тәуелділіктен босану болып табылады

өзіндік ерекшеліктері бұл: ата-аналарының қадағалауынан босанып, тәуелсіздік алу, «Мен» тұжырымдамасы және тұлғалық элементтердің қалыптасуы.

жасөспірімдік кезеңдегі басты жаңа білім – «Меннің» ашылуы, өзінің жеке даралығын сезіну.

жасөспірімдік кезең психологиясы» 1929ж. еңбегінде:
адамның «Менін» ашу;
• өмірлік жоспардың пайда болуы;
• өмірдің белгілі бір салаларына және мәдениет салаларына өсу.

Отбасында баланы тәрбиелеуде кететін қателіктер

01

ата-аналардың балалар мінезіндегі өзгеріске назар аудармауы;

02

балаларына көңіл бөлмеуі, жұмысбасты болуы;

03

жалқаулық, өзімшілдік

04

балалардың ойларымен санаспауы;

05

дүниеқорлық, алдау,

Нәтижесінде

балалардың бойында сенімсіздік, өзіне-өзі көңілі толмаушылық, темекі тарту, ішімдік ішу, есірткі қабылдау, өзгелердің ойымен санаспау, өз ісін алдап-арбау арқылы жүзеге асыру қалыптасады.

Баланың девиантты болуына отбасы мүшелерінің бір-бірімен қарым-қатынасы, адамгершілік қадір-қасиеті, қоршаған ортаға көзқарасы, дүниетанымы, әдет-дағдылары да баланың мінез-құлқының жағымды не жағымсыз болып қалыптасуына әсерін тигізеді.

бұл іс-әрекеттері қазіргі қоғамдық ғылым тілінде девиантты мінез-құлық деп аталады (өзін-өзі өлтіру, нашақорлық, басқаларға агрессивті әрекет, қылмыстық).

девиантты мінез-құлық бұл жүйелі немесе көпжақты анықтаушы (полидетерминтті) құбылыс.

құбылыс пайда болғанда тарихи, макроәлеуметтік, әлеуметтік-психологиялық және жеке тұлғалық факторлар бірлесе әрекет етеді.

Ғылыми пәндер салаларының ешқайсысында да осы құбылыстарды түсіндіруге қажетті барлық ұғымдық құралдар жоқ

психология тұлға деңгейінде девиантты мінез-құлықтың нақты генезисін де («предевиантты синдромды» сипаттай отырып), қоғамдық санкциялардың басты амал-тәсілдерін анықтап түсіндіреді.

Әлеуметтануда ауытқыған мінез-құлықтың пайда болуының себептерін түсіндіретін бірнеше бағытты бөліп көрсетеді.

П.Смелзер	«девиантты мінез-құлық деп қоғамда қалыптасқан нормалар мен типтерге сай келмейтін іс-әрекеттерді түсіну қажет»
Роберт Мертон	«Әлеуметтік құрылым және аномия» атты еңбегінде мінез-құлықта ауытқулардың пайда болуының себептері қоғам ұсыған мақсаттар мен оларға қол жеткізу құралдарының арасындағы келіспеушілік деп есептейді
В. Фокс	девиантты мінез-құлық «тәртіп бұзушыны түрмеге қамауға немесе басқа жазаға тартуға әкелетін, нормадан ауытқу»
Джон Уотсон (1931)	мінез-құлық туралы мынандай пікір айтқан: «мінез-құлық — жұмыртқаның ұрықтануы кезінде пайда болатын және ағзаның дамыған сайын күрделенетін үздіксіз белсенділік ағыны».
В.Д.Менделевич кітабында	«Адамның девиантты мінез-құлқы қоғамда қабылданған нормаларға қарсы келетін және психикалық үрдістердің теңсіздігінде, бейімсіздікте, өзін-өзі актуальдендіру үрдісінің бұзылуы кезінде және өзінің мінез-құлқына эстетикалық және өнегелі қадағалаудан ауытқу кезінде пайда болатын қылық жүйесі немесе жеке қылық болып табылады» 14-бет].

Қазіргі кезде девиантты мінез-құлықты зерттеу екі бағытта қарастырылады:

психикалық денсаулық нормасынан

ауытқыған мінез-құлық ретінде (жүйке аурулары психосоматикалық бұзылулар, патологиялық күй және т,б.);

«әлеуметтендіру -- дезадаптация — оқшаулау»

құқықтық, мәдени және әлеуметтік нормаларды бұзуымен байланысты әлеуметтікке қарсы мінез-құлық.

Даму мен мінез-құлқында ауытқушылықтары бар балалар санының артуы

әлеуметтік девиация мен мектепке бейімделмеудің оқушылар арасында көбеюі «Девиантология» курсын енгізу қажеттілігін тудырды.

Қорытынды

Кәмелетке толмаған балалардың девиантты мінез-құлқының алдын алу мен психологиялық және педагогикалық түзетудің жалпы білім беретім мектепте педагогикалық үрдісті ізгіліктендіру мен дарашылдандыру (гумаиизациялау мен индивидуализациялау) қағидаларына сүйенетін тиімді және нәтижелі жолдарын колдану кажеттілігі туындады. Балаларды «норма ауытқушылық» аясында зерттейтін Ізденіс жұмыстары пайда болды (мысалы. мінезге баса назар аудару, қауіпті топ балалары және т.б.).

Сондықтан да мінез-құлық пен дамудағы ауытқушылықтармен жүргізілетін тузету психологиялық және педагогикалық жұмыстардың болмысы мен табиғатын анықтау үшін арнайы білім беру мекемелерінің ғылыми жаңалықтарына, алдын алу психологиясы мен арнайы педагогика салаларындағы ғылыми зерітеулерге баса назар аудару қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер:

Абдулина ОА Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования М 1991

Акажанова А.Т. К вопросу о некоторых психологических аспектах субъективной стороны преступления !-'Материалы МНК 10 лет независимости Казахстана- итоги и перспективы развитияАлматы, 2001. С 405-409

Выготский Л.Я Вопросы детской психологии Clio (oioi, 199,г Дубровин А Б. Воспитателю о пси\оюсии н психогигиене обгиения. М., 1987

Змановская ЕВ. Девиантология (Психология отклоняющегося поведения). А/, 2004.

Джаманбалаева ШЕ. Социология девиаптного поведения-Аяматы: КазКУ, 1999,

Казымбетова Л К Девиантное поведение молодежи как объект социологического исследования, авторе ф). канд.социал., наук. Алматы, 1999

Керимов Л.К. Қиын балалар болады неге 9 / Алматы Казак ел I. 10 карата, 2004.

Колесникова ГЕК Котова А.П., Петрулевич А.И Девиантное поведение.— Ростов-наДону, 2007

Менделевич ВД Психология девиаптного поведения Санкт-Петербург, 2005.

Рогов Е.И. Личность учителя: теория и практика. - Астана, 2005.

Сластен ин В.А Профессиональная готовность учителя к воспитательной работе: содержание, структура, функции hi. .1982.

Шиянов EEL, Буланова ЕГ О сущности формирования Моты-вационно-ценностиого отношения к педагогической деятельности и устойчивых профессиональных намерений у студентов вуза.--М, 1982